

PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės tarybos
2015 m. spalio 29 d. sprendimu Nr. T-

ŠIAULIŲ R. KURŠĖNŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „BURATINAS“

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI)
PROGRAMA**

„KYBUR VYBUR – MES VISUR“

Kuršėnai
2015 m.

Sudarytojos:

Auksė Buožienė, Kuršėnų lopšelio-darželio

„Buratinas“ direktoriaus pavaduotoja ugdymui,

Jūratė Vileikienė, Kuršėnų lopšelio-darželio

„Buratinas“ auklėtoja metodininkė,

Ona Grigalaitienė, Kuršėnų lopšelio-darželio

„Buratinas“ auklėtoja metodininkė,

Dorutė Dambrauskienė, Kuršėnų lopšelio-darželio

„Buratinas“ auklėtoja metodininkė,

Orinta Laureckienė, Kuršėnų lopšelio-darželio

„Buratinas“ vyresnioji auklėtoja,

Albina Audinienė, Kuršėnų lopšelio-darželio

„Buratinas“ vyresnioji auklėtoja.

4-asis papildytas leidimas

3-asis papildytas leidimas 2012 m.

2-asis papildytas leidimas 2011 m.

1-asis leidimas 2007 m.

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS	2
1. Formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą ...	2
2. Pedagoginis, psichologinis, filosofinis ugdymo(si) programos pagrindimas	2
3. Ugdymo(si) programos ir strateginių dokumentų sąsajos	3
4. Vaikų poreikiai	3
5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai	4
6. Mokytojai	4
7. Įstaigos savitumas.....	4
7.1. Lopšelio-darželio vizija	5
7.2. Bendradarbiavimas su šeima	5
7.3. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais	5
8. Regiono bendruomenės socialiniai ir kultūriniai ypatumai	6
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI ...	7
III. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	8
IV. UGDYMO(SI) TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS	9
V. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	41
VI. LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	43

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Formalieji duomenys apie ugdymo įstaigą

Švietimo teikėjas: Šiaulių r. Kuršėnų lopšelis-darželis „Buratinas“

Teisinė forma: biudžetinė įstaiga

Grupė: neformaliojo švietimo mokykla

Tipas: lopšelis-darželis

Adresas: Daugėlių g. 74, Kuršėnai, Kuršėnų sen., LT-81121 Šiaulių rajonas.

Elektroninis paštas: ld@buratinas.kursenai.lm.lt

Telefonai: 8 (41) 58 06 85, 8 (41) 58 06 94, +37062091169

Interneto svetainės adresas:
www.buratinas.kursenai.lm.lt

2. Pedagoginis, psichologinis, filosofinis ugdymo(si) programos pagrindimas

Ikimokyklinio ugdymo(si) programos turinys remiasi humanistine filosofija (A. Maslow, C. Rogers), kuri pabrėžia į vaiką orientuotą asmeninį patirtinį ugdymą(si), vaiko asmenybės augimą, tenkinant esminius jo poreikius: fiziologinius, dvasinius, savipildos, saviraiškos ir savirealizacijos. Skatinamas ugdytinio ir ugdytojo bendradarbiavimas. Sudarytos sąlygos vaikui atsiskleisti. Ugdymo(si) programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą, jų plėtojimą, konkrečiam

amžiaus tarpsniui svarbių gebėjimų ugdymą.

Ugdymas mūsų įstaigoje remiasi filosofo A. Gaižučio (1988), psichologų A. Gučo (1990), S. Freudo (Žukauskienė, 1996) mintimis, jog žaidimas – pagrindinė vaiko veikla. Pritariame J. Piaget (Žukauskienė, 1996) nuomonei, jog vaiko žaidimas – kūryba, nes žaisdamas vaikas suvokia ir atkuria pasaulį, įprasmina jį. Vaikui neužtenka žinių, informacijos, patirties, gaunamos iš kitų žmonių. Jis pats atranda, sužino stebėdamas, išgyvendamas, eksperimentuodamas, tirdamas, kurdamas. Gerai apgalvota ir pritaikyta aplinka skatina vaikus būti veiklius, kūrybingus.

Mums artimos ir progresyvistinės filosofijos idėjos – gebėjimas spręsti problemas, veikti pačiam, kaupti ir kritiškai vertinti informaciją, išmokti mokytis, kritiškai mąstyti.

Besiremdami keliomis filosofinėmis kryptimis, formuojame savo filosofinį ugdymo(si) pagrindą:

„Ugdydami vaiką turime jam duoti visa tai, ką turime geriausio: meilę, gerumą, supratimą, skatinančią tobulėti aplinką, žinias, patirtį, galimybes svajoti, atrasti, kurti ir dar daug dalykų, kurie padeda vaikui tapti doru ir atsakingu žmogumi“ (20, 3).

3. Ugdymo(si) programos ir strateginių dokumentų sąsajos

Remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu (13), siekiame ugdyti „vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu žmogumi“, lavinti „šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir dabartiniam gyvenimui svarbius komunikacinius gebėjimus“, „perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus“ ir ugdyti gebėjimą sveikai gyventi.

Vykdydami ikimokyklinio ugdymo(si) programą, įgyvendiname vaiko gerovės siekius:

- reaguoti į vaiko ir šeimos prašymus,
- teikti įvairiapuses paslaugas, orientuotas į vaikų poreikius, nuomones, kultūrą,
- ugdyti vaiką, gebantį gyventi savarankiškai.

Siekiame visapusiškai ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius gebėjimus, pagarbą tėvams, kalbai ir vertybėms, gamtai.

Kiekvienas ugdytinis turi galimybę išsakyti savo nuomonę, teikti siūlymus, rinktis veiklą pagal savo

interesus ir poreikius, dalyvauti kultūriniuose ir meniniuose renginiuose (Vaiko teisės, 1997).

Atsižvelgdami į lopšelio-darželio nuostatus siekiame, „bendradarbiaujant su šeima, puoselėti visas vaiko galias, lemiančias vaiko asmenybės vystymosi ir jo integracijos į visuomenę (socializacijos) sėkmę, tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninius, socialinius, pažintinius poreikius, padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą“ (21, 1).

Įgyvendindami mūsų įstaigos strateginį švietimo planą 2014-2016 m., siekiame edukacinių aplinkų dermės ir ugdymo(si) tęstinumo jose, modernaus ugdymo moderniomis priemonėmis bei tautos tradicijų puoselėjimo.

Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos vienas tikslų – „reflektuojantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai“ (24, 4) – įpareigoja mūsų įstaigos vadovus ir pedagogus kelti savo kvalifikaciją, siekti aukštesnių kompetencijų, didinti šiuolaikinių technologijų išmanymą, gilinti savo profesines žinias bei bendruosius gebėjimus.

4. Vaikų poreikiai

Lopšelyje–darželyje ugdomi vaikai nuo 0 iki 7 metų.

Įstaigoje tenkinami įvairūs vaikų poreikiai, skiepijamos krikščioniškos dorovinės vertybės.

Ugdytiniais sudarytos sąlygos rinktis veiklą pagal pomėgius ir galias, lavėti tiek, kiek kiekvienas turi

prigimtinių jėgų.

Vaikai gali įgyti naujų technologijų įvaldymo pradmenų (naudotis kompiuteriu, Multimedia, interaktyvia lenta, fotografuoti skaitmeniniu fotoaparatu, demonstruoti skaidres...).

Specialiųjų poreikių vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, yra integruoti į bendrojo ugdymo grupes ir ugdomi pagal individualias programas.

5. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Atlikus apklausas, išanalizavus išsakytas nuostatas, siekiame ugdymo(si) programoje tenkinti tėvų ir vietos bendruomenės poreikius:

- ❖ formuoti vaiko asmenybę pagal jo gebėjimus ir poreikius,
- ❖ supažindinti ugdytinius su giliomis miesto amatų tradicijomis, įžymiais žmonėmis,
- ❖ sudaryti saugią ir sveiką, skatinančią vaiko saviraišką, kūrybiškumą aplinką,
- ❖ siekti, kad vaikus visapusiškai ugdytų kompetentingi ir kvalifikuoti mokytojai,
- ❖ sudaryti sąlygas saviraiškai maldingumo valandėlėse,
- ❖ sudaryti sąlygas papildomai vaikų veiklai būreliuose,
- ❖ dalyvauti Šiaulių rajono ir Kuršėnų miesto renginiuose.

6. Mokytojai

Lopšelyje–darželyje dirba aukštos profesinės

kompetencijos mokytojai. Būrelių užsiėmimus organizuoja kvalifikuoti specialistai.

Mokytojai skatinami ieškoti įvairių ugdymo formų, metodų, skleisti gerąją darbo patirtį, tobulinti pedagoginę kompetenciją, dalyvauti tarptautiniuose ir šalies projektuose.

Įstaigos direktorius yra tarptautinių projektų Šiaulių rajono ikimokyklinėse įstaigose pradininkas.

7. Įstaigos savitumas

Lopšelyje–darželyje į ugdymo(si) procesą integruojamas katalikiškas dorinis ugdymas.

Nuo 2003 metų įsijungėme į Lietuvos sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą ir vykdome sveikatos stiprinimo programą „Sveikatos vėrinėlis“ (2014-2018 m.).

Nuo 2012 metų lopšelis–darželis įsitraukęs į Lietuvos vaikų ir jaunimo olimpinio ugdymo projektą „Olimpinė karta“.

Lopšelio–darželio kieme įrengtos edukacinės erdvės: pažintinis gėlių takas, futbolo ir krepšinio aikštelės, statybinis eksperimentinis kampelis „Aš laisvasis kūrėjas“, augalų „lysvės“.

Palaikomi ir plečiami ryšiai su rajono ir užsienio šalių ikimokyklinėmis įstaigomis.

Apie lopšelio–darželio veiklą informacija teikiama interneto svetainėje www.buratinas.kursenai.lm.lt ir socialinio tinklapio „Facebook“ paskyroje.

Sudarytos sąlygos (atšviečiančios liemenės, lietpalčiai, guminiai batai ir pan.) ugdytis lauke įvairiu oru laikantis higienos normų.

Ugdyme naudojamos Lego Dacta priemonės.

Į ugdymo(si) procesą integruojama tarptautinė Mokymosi visą gyvenimą programa, įvairi projektinė veikla.

Įstaigoje ugdymo(si) tobulinimui naudojamos naujausios informacinės technologijos.

Sudarytos sąlygos nelankantiems ikimokyklinio ugdymo įstaigos Daugėlių mikrorajono ikimokyklinio amžiaus vaikams naudotis lopšelio-darželio teikiamomis paslaugomis.

Ugdytiniai supažindinami su įvairių ES šalių kultūra, tradicijomis ir kalba. Auklėtojai kompetentingi suteikti ugdytiniais elementarių pradinių anglų kalbos žinių.

Įstaigoje vyrauja komandinis darbas.

7.1. Lopšelio-darželio vizija

Inovatyvaus ir visapusiško ugdytinių ugdymo(si) dermė tarp edukacinių aplinkų lopšelio-darželio viduje, kieme ir už jo ribų, saugioje vaikams ir suaugusiems aplinkoje. Laimingi, kūrybiški ugdytiniai, motyvuoti mokytojai sumaniai taikantys modernias ugdymo(si) metodikas, Europos šalių kolegų patirtį ir tautos tradicijas.

7.2. Bendradarbiavimas su šeima

Svarbi sėkmingo ikimokyklinio ugdymo(si) sąlyga – mokytojų ir ugdytinių šeimos bendradarbiavimas. Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima vyksta abipusiu supratimu ir atsakomybe, geranoriškumu, pagarba, konfidencialumu, pagalba ir dėmesiu.

Mūsų lopšelyje-darželyje vyrauja šios bendradarbiavimo formos:

- ❖ individualūs pokalbiai,
- ❖ susirinkimai,
- ❖ dalyvavimas savivaldoje,
- ❖ konsultacijos,
- ❖ diskusijos,
- ❖ apklausos,
- ❖ renginiai, ekskursijos, šventės, projektai, projektiniai kampeliai, informacijos sklaida (lankstinukai, atmintinės, internetinė svetainė, stendai, laiškai, kvietimai, pokalbiai telefonu, susirašinėjimas elektroniniu paštu, lopšelio-darželio paskyra socialiniame tinkle „Facebook“),
- ❖ vaiko aplankas,
- ❖ atvirų durų dienos,
- ❖ ugdomosios veiklos stebėjimai.

7.3. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais

Bendradarbiaujame su Šiaulių rajono Kuršėnų Daugėlių pagrindine mokykla, Kuršėnų miesto seniūnija, Šiaulių r. Daugėlių lopšeliu-darželiu, Kuršėnų Vytauto Vitkausko biblioteka. Su visais socialiniais partneriais pasirašomos bendradarbiavimo sutartys.

Įstaigose išrinkti socialinių partnerių atstovai aktyviai dalyvauja mūsų lopšelio-darželio tarybos veikloje.

Bendradarbiavimo rezultatai:

- ❖ diskusijos,
- ❖ įvairūs bendri renginiai,
- ❖ pasitarimai,

- ❖ reikalingos informacijos pasikeitimas,
- ❖ pagalba įgyvendinant lopšelio-darželio tikslus ir uždavinius.

8. Regiono bendruomenės socialiniai ir kultūriniai ypatumai

Vaikų ugdymui(si) naudojame artimiausią:

- ❖ socialinę aplinką: vaikų globos namus, medicinos punktą, vaistinę, Daugėlių lopšelių-darželį, Daugėlių pagrindinę mokyklą, Kuršėnų Vytauto Vitkausko biblioteką;
- ❖ geografinę aplinką: Daugėlių pušyną, Ventos upę, geležinkelį, kolektyvinius sodus, dirbtinius vandens telkinius;
- ❖ lankytinas istorines vietas: Gruževskių dvarą – tautodailės ir amatų centrą, neveikiančias liuteronų kapinaites, L. Ivinskio aikštę;
- ❖ kultūrinę aplinką: bažnyčią, garsių puodžių muziejus, tradicinius miesto renginius, kultūros ir pramogų rūmus.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Ikimokyklinio ugdymo šerdis yra vaiko gerovė, visuminis ugdymasis, aktyvus, autentiškas, patirtinis jo dalyvavimas ugdymo procese.

Visuminis ugdymas – veiksmingiausiai vaikas ugdosi aplinkoje, kurioje yra saugus, gerbiamas, kurioje pripažįstama jo nuomonė ir tenkinami jo poreikiai. Žaidimas yra svarbiausia vaiko socialinę, emocinę ir pažintinę ugdymąsi skatinanti veikla. Vaikai aktyviai mokosi ir pažįsta juos supantį pasaulį praktiškai bandydami, tyrinėdami, kurdami.

Integralumas – fizinio, emocinio, socialinio ir pažintinio ugdymosi sritys yra susijusios ir vienodai svarbios.

Individualumas – savo sukaupą patirtį, žinias ir gebėjimus vaikai parodo skirtingais būdais – žaisdami, bendraudami, kalbėdami, tyrinėdami, kurdami, sprenddami kasdienes problemas.

Vėliau įgyti vaikų gebėjimai, supratimas ir nuostatos grindžiami anksčiau įgytais gebėjimais, žiniomis, nuostatomis.

Kiekvieno vaiko ugdymosi tempas yra individualus, todėl vaikų pasiekimai įvairiose srityse skirtingi.

Ir vaiko raida, ir ugdymasis yra biologinės brandos bei aplinkos, kurią sudaro vaiko fizinis, socialinis ir kultūrinis pasaulis, sąveikos rezultatas.

Socialinis kultūrinis kryptingumas – vaiko ugdymasis vyksta daugialypiame socialiniame ir kultūriniame kontekste (gerovės ar skurdo sąlygomis, vienkalbėje ar daugiakalbėje, miesto ar kaimo aplinkoje) ir yra jo veikiamas.

Vaiko raida yra skatinama, kai jam keliama ugdymosi iššūkiai yra šiek tiek didesni už jo turimus gebėjimus.

III. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Ikimokyklinio ugdymo tikslui pasiekti būtina įgyvendinti šiuos uždavinius:

- ❖ Siekti, kad vaikas plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
- ❖ Siekti, kad vaikai pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų, su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- ❖ Siekti, kad aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- ❖ Siekti, kad mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

IV. UGDYMO(SI) TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

Ugdymo turinys išdėstytas pagal Europos ir Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose pateiktas vaiko ugdymosi rezultatų kryptis. Atsižvelgiant į tai, vaikų pasiekimai sujungti į tris grupes:

- ❖ **Vaiko individualių galių plėtotė.** Laukiamas rezultatas: ugdytinis teigiamai vertina save, yra atsakingas, patikimas, iniciatyvus ir kūrybingas, renkasi saugų ir sveiką gyvenimo būdą, siekia pozityvių rezultatų.
- ❖ **Vaiko santykių su kitais plėtotė.** Laukiamas rezultatas: ugdytinis bendraujantis ir bendradarbiaujantis, konstruktyviai veikia siekdamas bendrų tikslų, kuria ir palaiko gerus santykius su aplinkiniais.
- ❖ **Vaiko įgalinimas mokytis.** Laukiamas rezultatas: ugdytinis yra pasirengęs mokytis visą gyvenimą, įgijęs būtiniausių kompetencijų, kritiškai mąsto, siekia žinių ir kūrybingai jas taiko spręsdamas problemas.

Ugdymo turinyje išskiriamos pasiekimų sričių vertybinės nuostatos ir esminiai gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti vaikas, baigdamas ugdytis pagal ikimokyklinio ugdymo(si) programą. Pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa.

1 pav. Vaikų pasiekimų jungimas į grupes pagal ugdymosi rezultatų kryptis

VAIKO INDIVIDUALIŲ GALIŲ PLĖTOTĖ

Kasdienio gyvenimo įgūdžių sritis

Vertybinė nuostata: noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas: tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojasi tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

VAIKŲ VEIKSENOS

1-asis žingsnis	2-asis žingsnis	3-asis žingsnis.	4-asis žingsnis	5-asis žingsnis	6-asis žingsnis
- Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti.	- Valgo šaukšteliu ar šaukštu, geria iš puodelio. - Norėdamas tuštintis ar šlapintis, parodo mimika, ženklais arba pasako. - Plaunasi, šluostosi rankas. - Išpučia nosį su suaugusiojo pagalba. - Žino žaislo vietą jį ten padeda.	- Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. - Apsiauna batus, varsto batų raištelius. - Savarankiškai eina į tualetą. - Skiria savo drabužėlius, žaislus, savarankiškai ar šiek tiek padedamas rengiasi. - Pats plaunasi rankas, susitęsęs prausiasi veidą, šluostosi. - Sudėlioja žaislus į vietas.	- Tvarkingai valgo, teisingai naudojasi stalo įrankiais. - Pavalgęs nusivalo servetėlę, padėkoja. - Žino, kad reikia valgyti švairius vaisius, daržoves, uogas. - Pats rengiasi. - Savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu. - Neima vaistų be suaugusiojo žinios. - Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kieme ar gamtoje.	- Įvardija kelis sveiko maisto produktus bei kelis nenaudingus sveikatai. - Pasako, kad mėsą, pieną, vaisius, daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus. Pasako, kad saldžiuosius gėrimus gerti nesveika. - Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu, šaltu oru. - Suaugusiojo padedamas kloja lovą. - Sudeda žaislus, valo stalą, šluosto dulkes, surenka šiukšles. - Saugiai elgiasi grupėje, lauke (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų...) - Taisyklingai sėdi prie stalo.	- Taisyklingai naudojasi visais stalo įrankiais (šaukštu, šakute ir peiliu, šaukšteliu). - Jaučia, kada sušilo ar sušalo ir savarankiškai apsirengia ar nusirengia megztinį, striukę. - Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi. - Pjausto daržoves, vaisius. - Kala vinį į lentą. - Siuva.

Fizinis aktyvumas

Vertybinė nuostata: noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas: eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

- Sėdi be suaugusiojo pagalbos. - Apsiverčia nuo nugaros ant pilvo ir atsisėda, ropoja. - Atsistoja įsikibus. - Vaikšto laikydamasis. - Siekia ir ima žaislus, perima juos iš vienos rankos į kitą.	- Eina, bėga paskui suaugusį, keičia ėjimo kryptį. - Peržengia daiktą. - Padedamas lipa aukštyr ir žemyn. - Sudeda kelias kaladėles vieną ant kitos. - Meta, gauda, ridena, spiria kamuolį.	- Pastovi ant vienos kojos, po to ant kitos. Vaikšto, bėgioja aplink kliūtį. - Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. - Laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos. - Įmeta daiktus į dėžutę. - Ridena kamuolį į vartus. - Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius. - Pastato 5-6 detalių bokštą. - Veria didelius karolius. - Sugauna kamuolį iš įvairių atstumų. - Įkerpa žirkklėmis popieriaus kraštą.	- Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz., vaikšto kaip gandas, šokinėja kaip varlė ir pan.). - Atsigulęs „mina dviratį“. - Suglaustomis kojomis šoką į apskritimo vidų, iššoka iš jo. - Piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. - Iš plastilino lipdo įvairius daiktus. - Kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles. - Pastato 8-10 dalių bokštą. - Varsto batų raištelius. - Užsega ir atsega sagas.	- Šokinėja vietoje abiem kojom, judant pirmyn, į šonus, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. - Užlipa ant bet kokio paaugštinimo ir nušoka ant žemės. - Meta kamuolį vienas kitam, gauda, meta į žemę, pagauna. - Laipioja pakaitiniu žingsniu kopėtelėmis. - Piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai. - Veria ant virvutės smulkius daiktus. - Apsirengia ir nusirengia. - Iš storų siūlų pina kasą. - Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita jį pagauna.	- Juda greta kito vaiko poroje, ratu, rikiuotėje, sutartinai su kitais vaikais. - Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu. - Įveria siūlą, dygsniuoja. - Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirkklėmis. - Žaidžia komandinius žaidimus.
---	---	---	--	--	---

Emocijų suvokimas ir raiška

Vertybinė nuostata: domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas: atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).

- Verkia, kai yra alkanas, šlapias ar ilgesnį laiką vienas. - Raminamas greitai nurimsta. - Krykštauja, kai suaugusieji su juo žaidžia. - Kai verkia kitas vaikas, gali irgi pravirkti.	- Džiaugsmą išreiškia šypsodamasis, garsiai juokdamasis. - Ilgesnį laiką būna ramus, verkia, jei kas atėmė žaislą ar pavargo. - Parodo paveikslėlyje verkiantį ar besijuokiantį vaiką, gyvūnėlį ar pan.	- Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pasakyti: „Aš piktas“. - Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojos pagalbos.	- Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksma, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. - Žiūrėdamas į veidrodį gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. - Pažiūrėjęs į draugą pasako, ar jis linksmas, ar liūdnas, ar rimtas. - Pasako, kad jam linksma, o draugui nelinksma.	- Atpažįsta ir pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. - Supranta kitų jausmus, situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). - pradeda kalbėti apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	- Apibūdina savo jausmus. - Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą. - Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu. - Auklėtojai pasako, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. - Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislą, mušasi. Erzinamas nepuola muštis, bet pasako auklėtojai.
--	---	---	---	---	--

Savireguliacija ir savikontrolė

Vertybinė nuostata: nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas: laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

- Sutelkia žvilgsnį į žaislą, seka jį akimis. - Įprastoje aplinkoje užmiega vienas. - Nustoja verkti, kai mama ar tėtis paima ant rankų ir priglaudžia. - kai suaugusysis kalba linksmi, kūdikis pradeda šypsotis.	- Nusiramina kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas suaugusiojo. - Pavargęs migdosi. - Pakelia ranką suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko.	- Pats pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Žaidžia greta kitų ir su kitais. - Noriai sėdasi prie stalo artėjus pietų metui. Ramiai sutinka eiti miegoti. - Prašo norimo žaislo, o ne atima iš draugo. - Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti. - Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei auklėtoja ramina šneka. - Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. - Suaugusiajam pasakius, kad žaislas ne tavo, o draugo, atiduoda jam žaislą.	- Sako: „Aš pykstu. Sima su manim nežaidė“. Ir laukia suaugusiojo komentarų. - Bando tartis dėl norimo žaislo: „Dabar aš pažaisiu, po to duosiu tau, gerai?“ - Paprašytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau. - Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė.	- Nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja, nueina ramiai pažaisiti ar pavartyti knygą. - Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam. - Pats sutvarko žaidimų vietą. - Bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.	- Supykęs ant draugo, nueina vartyti knygelių, spalvinti ar piešti. - Bendraamžio erzinas nasisuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. - Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando tartis ir rasti sprendimą be auklėtojos pagalbos. - Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus. - Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisiti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti.
---	---	---	--	---	--

Savivoka ir savigarba

Vertybinių nuostatų: save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas: supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

- Prisimena žaislus su kuriais žaidė anksčiau ir kartoja tuos pačius veiksmus. - Pašauktas vardu, pasuka galvą, žiūri į akis. - Žaidžia savo rankytėmis. - Liečia kitų plaukus, ausis, nosį, akis. - Pamatęs ateinančią mamą, šypsosi, tiesia rankas.	- Parodo save nuotraukose ir pasako savo vardą. - Parodo ir pavadina kelias kūno dalis. - Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, įnirtingai reiškia protestą. - Prieina prie suaugusiojo, kad parodytų ko išmoko, kokį darbėlį padarė.	- Pasako savo vardą. Vartoja įvardį „Aš“ kalbėdamas apie save. - Tarp kitų daiktų atpažįsta savo žaislą ir jį parodo. - Atpažįsta savo drabužėlius. - Paklaustas, „Kas tu esi – berniukas ar mergaitė?“, teisingai atsako. - Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą.	- Supranta, kad jam neskani sriuba gali būti skani kitam vaikui. - Gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. - Pasakoja auklėtojai, ką veikė per išėgines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. - Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja yra jo draugė.	- Atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, supranta, kad jo vardas, tėvai niekada nepasikeis. - Pasakoja draugams, auklėtojai apie šeimos narius, ką su jais veikė. Tėvams papasakoja apie draugus, auklėtoją, veiklą grupėje. - Save vertina nepastoviai, priklausomai nuo tuo metu išsakytos suaugusiojo nuomonės.	- Piešia save, komentuoja, kaip atrodo, ką veikia. - Pasakoja apie šeimą, grupę, Tėvynę. - Supranta savo veiksmų pasekmes (jei užgaus draugą, jam skaudės). - Juokiasi iš savo klaidų, mažų nesėkmių. - Apibūdina savo išvaizdą, pasako savo pomėgius, supranta ryšį tarp šeimos narių, pasako, kad jo, brolio ir tėčio tokia pat pavardė. Žino, kad gyvena Lietuvoje. - Supranta kitų žmonių palankumo ir nepalankumo ženklus iš jų gestų, intonacijos, veido išraiškos.
---	--	---	--	--	--

Sakytinė kalba

Vertybinių nuostatų: nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas: klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

Klausymas - Gestais parodo, kad klausosi ir supranta (purto	Klausymas. - Mimika, gestais, trumpais žodeliais reaguoja į suaugusiojo ir vaikų kalbą.	Klausymas - Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių. - Supranta skaitomo	Klausymas - Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais. - Išklauso draugą ir	Klausymas - Klausosi įvairių žanrų tekstų, supranta, kad skirtingi tekstai (skelbimai, reklaminės	Klausymas - Klausosi įvairios stiliškos tekstų bendrine kalba ir tarme, draugų ir savo kalbos
---	---	---	---	---	---

galvą, linksi, ploja...), parodo mimika (sukiojasi, ieškodamas pavadinto daikto), visu kūnu (prieina, nueina, atsisėda). - Pašaukus vardu, atsisuka. - Pavadinus daiktą ar reiškinį, jų ieško, kartoja siūlomus judesius. - Kartoja auklėtojo judesius (ploja). Kalbėjimas - Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus žodžius; „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir pan. - Kelia rankas į viršų ir savo kalba prašo jų pakelti. Atsisveikina	- Klausosi grožinės literatūros kūrinėlių. - Kūno judesiais, garsais, trumpais žodžiais atliepia jam skaitomą tekstuką. Kalbėjimas - Atkartoja trumpus žodelius, kuriuos taria suaugusysis. - Vartoja žodžius, padedančius bendrauti su aplinkiniais (pvz. „noriu“, „duok“, „leisk“, „ačiū“ ir t.t.)	teksto ir iliustracijos ryšį. Kalbėjimas - Kalba 3-4 žodžių sakiniais. - Vartoja paprastus sakinius norams, poreikiams reikšti. - Su suaugusiojo pagalba ar vienas deklamuoja trumpus eilėraštkus.	reaguoja į jo kalbą. - Išklauso anglų kalba sekamą pasaką ar kita kalba kalbantį vaiką. Kalbėjimas - Pasakoja savo įspūdžius draugams, diskutuoja, samprotuoja. - Pasakoja pagal paveikslėlius, seka trumpas pasakas. - Deklamuoja trumpus eilėraščius. - Deklamuodamas ir pasakodamas naudoja mimiką, gestus ir pan.	skrajutės, enciklopedijos) suteikia specifinę informaciją. - Žino, kad tekstą galima skaityti arba klausytis įrašo. - Supranta, kada kalbama ne gimtąja kalba. Kalbėjimas - Kalba, pasakoja kitiems apie tai ką žino, ką jaučia, kas nutiko, matytas televizijos laidas; kitiems nesupratus, paaiškina, kalbėdamas žiūri į akis. - Pasakojimus sieja su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. - Komentuoja nuotraukas, paveikslus. - Kalba sudėtiniais sakiniais, vartoja įvairius veiksmažodžius, dalyvius, įvairių būdvardžių laipsnius, ištiuktus, jaustukus. - Įvardija savo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose pirmą ir paskutinį garsą.	įrašų. - Mėgdžioja pasakų personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. - Supranta pasakojimo turinį, pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių reikšmę. Kalbėjimas - Kalba, atsižvelgdamas į situaciją, išsako savo patirtį apie jam įdomius dalykus, nutikimus. - Vartoja vaizdingus žodžius, technologinius terminus (mikrofonas, grotuvas, skaitmeninis nuotraukų rėmelis...). - Garsiai kalba apie savo planus. - Klausinėja apie tai ką matė, girdėjo. - Diskutuoja, perduoda informaciją kitiems. - Bando susikalbėti su kitakalbiu. - Pasakodamas įvardina įvairias aplinkos detales, savybes, būsenas, vartoja sudėtingesnės sandaros naujus žodžius. - Kalba taisyklingais sudėtiniais sakiniais.
--	--	---	---	---	---

rodydamas ir tardamas: „Ate, ate“				- Žaidžia žodžiais, juos trumpina. - Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria eilėraštkus, deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus. - Kitaip sugalvoja pasakos pradžių ar pabaigą.	- Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esantį garsą. - Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba. - Komentuoja nuotraukas, paveikslus, atpasakoja girdėtus pasakojimus, kuria ir pasakoja įvairias istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, kalba „užsienio“ kalbomis, juokauja, žaidžia žodžiais.
-----------------------------------	--	--	--	---	---

Rašytinė kalba

Vertybinė nuostata: domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas: atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

Skaitymas - Manipuliuoja su įvairaus formato knygelėmis. Rašymas - Domisi įvairiais rašikliais.	Skaitymas - Varto knygetes, žiūri paveikslėlius - Atpažįsta pasakų veikėjus, ieško jų knygutėse, paveikslėliuose. - Pamatęs aplinkoje raides, simbolius, klausinėja. Rašymas - Keverzoja, brauko įvairiais rašikliais	Skaitymas - reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma kelis kartus, nekeičiant teksto. - Supranta grupėje esančius simbolius. - Žaisdamas imituoja skaitymą. Rašymas - Keverzoja ir bando rašyti raides.	Skaitymas - Varto knygas, vaizduoja, kad skaito (šnabžda, kalba, pasakoja ir pan.). Rašymas - Interaktyvioje lentoje rašo raides ar jų elementus. - Pasirašo savo vardą. - Suranda ir atpažįsta aplinkoje raides.	Skaitymas - Domisi raidėmis, pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. - Raidėms priskiria pavadinimus, grafinę raišką. - Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, savo sukurtoms knygelėms. - Įvardija skaitomo	Skaitymas - Domisi knygomis, supranta nesudėtingą jų siužetą. - Supranta ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. - Žino keliolika abėcėlės raidžių. - Sieja garsą su raide, iš raidžių sudaro žodžius, skiemenuoja, išploja žodžius.
---	---	--	---	--	---

	popieriaus lape.	- Supranta, kad spausdinti tekstai kažką reiškia.		teksto veikėjų bruožus. - Jaučia ryšį tarp vaizdo ir žodžio, „skaityto“ iliustracijas. Rašymas - Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, laikraštis ir pan.). - Kopijuoja raides, žodžius. - Kuria ir gamina knygas su nukopijuotais žodžiais, sakiniais, raidėmis. - Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. - Pasirašo piešinius pirmąja vardo raide, visu vardu.	- Gali perskaityti užrašus gatvėje (kirpyklų, parduotuvių pavadinimus ir pan.). Rašymas - Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. - Sukurtą tekstą perteikia įvairiais simboliais. - Piešiniuose rašo objektų pavadinimus. - Kompiuteriu rašo raides, žodžius.
--	------------------	---	--	---	--

Iniciatyvumas ir atkaklumas

Vertybinė nuostata: didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas: savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tiro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

- Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių	- Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti	- Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia	- Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas	- Pats sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja. - Pats pasirenka	- Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus (pvz., visą savaitę
---	---	--	---	---	--

žaislų, daiktų link. Trumpam sulaiko žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. - Šypsodamasis, žiūrėdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. - Noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. - Veiksmiais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. - Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. - Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	ir su draugais. - Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai grupei. - Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando daryti ką nors kitaip arba suaugusiojo pagalbos.	užduoties atlikimo būdus ir priemones. - Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	žaidžia žaidimą apie geručius ir blogiukus). - Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą (pvz. darbėlį, pradėtą rytę, tęsia po pietų ir baigia tik kitą dieną). - Siekia veiklos išbaigtumo. - Savarankiškai bando įveikti kliūtis, nepasisėkus kreipiasi į draugus ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
---	--	--	---	--	--

Kūrybiškumas

Vertybinė nuostata: jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas: savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

- Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	- Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. - Atranda naujus veiksmus (ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti.	- Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. - Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama,	- Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. - Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas,	Klausinėja apie išgirstą naują žodį, pamatytą naują daiktą ar kūrinį, aiškinasi jam rūpimus dalykus. - Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam pačiam nelabai aišku,	Stengiasi išmokyti vis naujų dalykų, noriai diskutuoja, aptaria kilusias idėjas, temas, užduotis. - Kelia klausimus, pastebi trūkstamą informaciją.
--	---	---	--	---	--

		skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	judėdamas, kurdamas. - Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	aiškinasi tyrinėdamas, eksperimentuodamas. - Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti. - Mielai atsakinėja į negirdėtus klausimus. Atsakymus pateikia netikėtus, neįprastus, pasitelkdamas vaizduotę ir fantaziją. - Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. - Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. - Kelia klausimus, pastebi trūkstamą informaciją. - Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. - Įprastus dalykus atlieka neįprastai, sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu (pvz.,	- Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojami knygomis, internetu ar suaugusiųjų pagalba. - Smalsus, kelia klausimus, svarsto: „O kas bus toliau?“, „Kas iš to išeis?“ ir pan. Atlieka įvairius eksperimentus. - Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes. - Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų, priemonių, kaip jas įgyvendinti, nuolat jas tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų, originalių rezultatų. - Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi (pvz., pagal dangaus ženklus, bando nuspėti ar lis, ar bus vaivorykštė ir pan.). - Žinomas istorijas
--	--	--	---	---	---

				žaislus į lentyną nuveža lėlės vežimu). - Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan. - Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius. - Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai (pvz., bananas tampa telefonu). - Savitai kuria vaidmenų žaidimus, pasirinkdamas ir interpretuodamas auklėtojos, tėvų, brolių, seserų, įvairių profesijų atstovų vaidmenis. - Išbando įvairius piešimo būdus (vašku, dažymą pirštais, piešimas kompiuterine programa ir pan.). - Kuria naujus savo sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus, atrasdamas	pakeičia naujais herojais ar charakteringais veikėjais. - Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas.
--	--	--	--	--	--

				naujas jų savybes ir paskirtį. - Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Sėkmingai dirba su kitais. Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo, neužgoždamas kitų ir nelikdamas nuošalyje. - Dalijasi įspūdžiais, kaip sekėsi dirbti kartu, kaip pavyko sukurti naują kūrinį.	
VAIKO SANTYKIŲ SU KITAIS PLĖTOTĖ					
Santykiai su suaugusiais Vertybinė nuostata: nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais. Esminis gebėjimas: pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariausi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.					
- Atsiskirdamas nuo tėvų pravirksta, tačiau nešiojamas ant rankų nurimsta, susidomi jam rodomais žaislais. - Čiauška,	- Verkia, sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau raminausi glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais. - Rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba	- Dažnai lieka ramus, kai artimieji jį palieka ir išeina. - Žaisdamas mėgdžioja mamos, auklėtojos ir auklėtojo padėjėjos buitinius veiksmus: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis	- Atsisveikina su tėvais ir pats nubėga į grupę, dairoi, ką ir su kuo žaisti. - Įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbėdamasis su auklėtoja.	- Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus. - Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. - Supykęs, išsigandęs,	- Atėjęs iš namų auklėtojai pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. - Pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. - Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu

krykštauja, kalbinamas auklėtojo. - Ropoja, eina prie juo besirūpinančio auklėtojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų.	nusisuka, myluoja arba atstumia. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti, paskaityti ir pan. - Lipa laiptukais stebėdamas suaugusiojo veidą. Pamatęs šypseną, lipa toliau, o griežtą veido išraišką – sustoja ir laukia. - Pargriuvęs stebi suaugusiojo veidą, pametęs išgąsčio išraišką, pravirksta, pamatęs šypseną – atsistoja. - Bijo eiti iš grupės į kitas lopšelio-darželio erdves, bet vedamas už rankos eiti sutinka. - Stebėdamas spektaklį darželyje, išsigąsta pamatęs nepatrauklų personažą.	ir pan. - Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus. - Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenngiamas, bando tai daryti pats. - Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą grąžinti. - Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtojas.	- Kalbasi su į grupę pakviestu svečiu, stebėdamas jo veiklą ir pats kartu veikdamas.	susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam (pvz., atsisako deklamuoti eilėraštį per šventę, nors auklėtojas to ir prašo). - Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.	išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. - Žino, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. - Žino, kad pasiklydus pagalbos reikia kreiptis į policininką, pardavėją ar kitą žmogų.
---	---	---	---	---	---

Santykiai su bendraamžiais

Vertybinė nuostata: nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas: supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

- Pamatęs kitą vaiką, žiūri jam į veidą, bando paliesti akį, nosį, tempia už plaukų. - Pravirksta, jeigu verkia kitas vaikas, nusišypso, jei kitas juokiasi.	- Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. - Paima žaislą ir meta, jei kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia. - Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalis, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. - Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam.	- Stebi, ką daro kitas vaikas, pakartoja jo veiksmus. - Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. - Dažniau žaidžia su vienu vaiku, nei su kitais.	- Supranta kito norą žaisti kartu. - Duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. - Žaisdamas žaidimus, palaukia savo eilės. - Laukia kasdien savo draugo, kol šis ateis į darželį, ir žaidžia kartu.	- Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. - Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti. Palaiko kito fantazavimą. - Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. - Stengiasi užjausti, suprasti kitą. Gali padėti kitam vaikui. - Grupėje nuolat žaidžia su vienu ar keliais draugais.	- Į grupę atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. - Leidžia kitiems pažaisti su savo žaislu, kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. - Tariausi, derasi dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. - Pasako koks elgesys yra tinkamas, o koks ne, kodėl. - Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. - Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.
---	--	---	--	---	--

Aplinkos pažinimas

Vertybinė nuostata: nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas: įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

- Apžiūrinėja naują aplinką, savo rankas, paduotus daiktus, trumpam atkreipia dėmesį į save	- Domisi grupės aplinka, joje orientuojasi. - Atpažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, žaislus, daiktus, jų atvaizdus.	- Atpažįsta sodo, daržo ir miško augalus - Padeda prižiūrėti grupės augalus, klausinėja apie juos. - Pasako, kai šilta ar šalta.	- Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimus. - Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, spalva ir pan.), klausia vardo, ką	- Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. - Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena.	- Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz., kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų formą, spalvą). - Moka prižiūrėti
---	---	--	--	--	--

veidrodyje. - Liečia, ragauja, uodžia, krato, daužo daiktus, žaislu. - Bando pasiekti, paimti, paliesti, paragauti, sudėti vienas prie (ant) kito žaislus ar daiktus.	- Pamėgdžiodami suaugusįjį bando šukuotis, valgyti su įrankiais, šluostyti stalą, palaistyti augalą ir pan.	- Vardija šeimos narius, pasako vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų.	valgo ir pan. - Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, sukančiant, skandinant ir pan.). - Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. - Žiūri filmukus, paveikslėlius, nuotraukas apie gamtą, gyvūnus, patys aiškina, ką mato, klausia. - Pasako metų laikų pavadinimus ir kas jiems būdinga. - Atpažįsta ir pavadina gamtos reiškinius (rūkas, pūgą, šlapdriba ir pan.)	- Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. - Dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, domisi neįprastais pasaulio gamtos reiškiniais, katastrofomis. - Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. - Naudojasi fotoaparatu, kompiuteriu, skaitmeniniu nuotraukų rėmeliu ir kt. skaitmeninėmis priemonėmis, ieško informacijos. - Tyrinėja fotografijas, ieško, savo ir artimųjų panašumų. - Pasakoja apie savo gimtąjį miestą. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. - Kalba apie tai, kuo bus suaugę.	kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. - Pasako kurie gyvūnai gyvena tvarte, miške, zoologijos sode, vandenyje. - Ruošia daržovių, vaisių salotas. - Nusako kai kurių daiktų pagaminimo seką (žino, kad iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės). - Domisi dangaus kūnais, ieško informacijos apie juos knygoje, internete. - Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, žino kokios atliekos į kurį metamos. - Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. - Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbrolis. - Rodo žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo ir kitus miestus, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą. - Bando naudotis senoviniais daiktais
---	---	---	--	---	---

(vaikščioti klumpėmis, lyginti kočėlu).
 - Pastebi dabartinės buities technikos pranašumus.
 - Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi ir dalyvauja.

Meninė raiška

Vertybinių nuostatų: jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas: spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Muzika, šokis - Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, imituoja girdimus garsus guguodamas, judina rankas ir kojas. - Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškučių, judina varpelį ir pan.), atkartoti suaugusiojo judesius (pvz.,	Muzika, šokis - Kartuoja, pamėgdžioja suaugusiojo padainuotas nesudėtingas dainas, judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi ir pan.). - Balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, gyvūno ar kt.). - Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena kokių nors daiktų (pvz., kaladėle, žaislu ir pan.).	Muzika - Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų muzikos kūrinėlių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šoka ir kt. - Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais. - Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno	Muzika - Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo, žygiuoja rateliu, polko – šoka, ploja trepsi kojomis, lopšinės – supa lėlytę ir pan.). - Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena. - Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorinės ir liaudies	Muzika - Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. - Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. - Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius (pvz., piktas vilkas, bailus kiškis ir t. t.), nuotaikas (džiaugsminga, liūdna, pikta ir kt.). - Tyrinėja savo ir	Muzika - Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. - Muzikos kūrinį atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). - Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria. - Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. - Dainuoja trumpas
--	--	---	---	---	--

kelia ir nuleidžia rankas, sustoja ir nejuda, vėl pradeda judėti ir pan.). Žaidinimai ir vaidyba - kryžstauja, juokiasi, pamėgdžiodama s guguoja – intonuoja, pliaukši (pvz., žaidžiant žaidimą „Katu katu katutes“). - Kai suaugusysis pasislepia už pvz. skarelės ir ištaria: „nėra“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Vizualinė raiška - Tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais.	Žaidimai/vaidyba - Suaugusiajam sekant pasakėlę (pvz., „Virus košę“) imituoja parodytus veiksmus. - Parodo, kaip kiškutis striksi, šuniukas amsi ir pan. - Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako. Vizualinė raiška - Keverzoja, braižo, teplioja, baksnoja kreidelėmis, pieštukais, teptuku popieriaus lape. - Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri kaip jie varva.	judesiais. - Muša nesudėtingos struktūros ritmą. - Pritaria pedagogo grojimui vaikiškais muzikos instrumentais (pagaliukais, būgneliais ir pan.). - Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais. Šokis - Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. - Šoka spontaniškai kurdamas dviejų-trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. Žaidimai ir vaidyba - Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba	dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. - Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). - Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. - Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. - Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.	draugų balso skambėjimo galimybes (pvz., pasako garsiai ar tyliai dainavo, kaip skambėjo balsas – švelniai, ramiai, skubiai ar kt.). - Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais ir kt.), melodiniais (molinukais, varpeliais ar kt.) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus. - Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėraščių, patarlėms judesius rateliui, žaidimui. Šokis - Šoka sukamuosius ratelius (pvz., „Pučia vėjas“, „Šiaudų kūlis“ ir pan.). - Su suaugusiuoju aptaręs įvairius galimus judesių jungimo variantus, susietus su, pvz.,	daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Pakankamai tiksliai jas intonuoja. - Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas (pvz., „Du ožiukai“, „Tu, saulute, vakaran“). - Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses. - Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. - Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui, paveikslui. - Vietoj kalbos vietomis dainuoja (kaip operetėje), kuria muzikinius dialogus. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius. Šokis - Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių,
--	--	---	--	--	--

- Apžiūri pamirkytą į dažus teptuką, paliečia jį pirštu, tepa ant popieriaus, trina pirštu.		apie tai, ką daro. - Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. - Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmis: išskeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė. Vizualinė raiška - Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. - Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. - Bando ką nors pavaizduoti (mamą, tėtį, mašiną ir kt.). - Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus (spaudinėja, suploja modeliną, atgnybia gabalėlius ir juos	Šokis - Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų-keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius (pvz., „Šiaudų batai“). - Šoka spontaniškai kurdamas trijų-keturių natūralių judesių seką. Žaidimai ir vaidyba - Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. - Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia	drugelio gyvenimu, savarankiškai pasirenka lėtus šliaužimo, vertimosi judesius ir greitus skraidymo judesius, bėgiojimą, sukimąsi, kurie perteikia drugelio skrydį, juos sieja tarpusavyje atlikdamas „žemai“ ant grindų arba „aukštai“ atsistojęs. Šias judesių sekas gali šokti pagal muziką arba be muzikos. - Parenka judesius šokio pradžiai (susirietęs guli ant žemės) ir pabaigai (stovi nuleidęs rankas ir galvą), aiškiai parodo, kad užbaigė šokį – sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams. Vaidyba - Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas (pvz., kaip Batuotas katinas	grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų žingsnių šokius. - Sujungia judesius atlikdamas juos įvairiame aukštyje, įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, (pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, suktis per vidurį greitai, lėtinti sukimąsi ir sustoti). - Priderina savo judesių derinius prie muzikos, keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką. Vaidyba - Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. - Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. - Žaisdamas muzikinius
--	--	---	--	--	---

		jungia vieną prie kito).	emocijas. Vizualinė raiška - Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis išgaudamas šiek tiek atpažįstamus, vaizdus, objektus, juos įvardija. - Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. - Eksperimentuoja dailės priemonėmis ir medžiagomis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	žygiuoja ir dainuoja, sustoja, pašoka, sukinėdamasis į visas puses apžiūri karaliaus pievas, kaip iškėlęs kardą kovoja su žmogėdra. Sukuria savo pabaigą). - Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose atkartoja veiksmų seką ir sukuria savų: (pvz., vaizduodamas, kaip aguonėlė išdygo, stojasi rangydamasis į šonus, kaip užaugo – ne tik iškelia rankas į viršų, bet ir jomis pamosuoja). - Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, išdėsto dekoracijų detales, apsirengia kostiumu. Vizualinė raiška - Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. - Objektus vaizduoja ne	žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. - Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos dirstelėdamas. Vizualinė raiška - Įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando įgyvendinti. - Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. - Kuria erdvines, mobilias kompozicijas. (pvz. įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudamas spirales). - Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Žaidžia kompiuterinės grafikos programa (Paint ar Paintbrush, ar kt.), bando piešti įvairių spalvų linijomis, lieti dėmes, keisti spalvas, visiems savo kūrinį rodo
--	--	---------------------------------	--	--	--

				tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. - Eksperimentuoja ir kuria naudodamas monotipijos, grotąžo technikas, piešinius papildydamas gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais. - Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglių ir kt. - Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. - Kuria asambliažus, erdvinius-plastinius paveikslus iš įvairiausių daiktų, jų dalių (žaisliukų, smulkių buities daiktų, kamštelių, vielučių, sulankstytų iš popieriaus figūrėlių ir kt.) detalių. - Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių	ekrane. - Fotografuoja savo darbus, peržiūri naudodamas multimediją, skaitmeninį nuotraukų rėmelį.
--	--	--	--	---	---

				medžiagų, antrinių žaliavų. - Fotografuoja, piešia piešimo programomis telefone, kompiuteryje, interaktyvioje lentoje.	
Estetinis suvokimas Vertybinė nuostata: domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. Esminis gebėjimas: pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.					
- Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus šokio judesius.	- Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelį iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	- Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. - Džiaugiasi girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelį iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. - Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis,	- Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. - Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. - Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainą, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelį iliustracijas, gamtos	- Prašo nuolat kartoti patikusius, kūrinius, daineles, ratelius. - Nusako pasakų veikėjų balsų intonacijas, elgesio, judėjimo ypatybes, jas įvardija, kartoja žaidimuose. - Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba. - Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka pačių ir kitų dailės kūriniuose. - Grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą. - Džiaugiasi ir gėrasi ornamentais išgražintais	- Emociškai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamasis muzikos linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu), pasakoja apie šokį. - Vaidina emocingai, išraiškingai, pakartoja frazes ir intonacijas. - Žiūrėdamas jį sudominusį vaidinimą ar filmuką, ilgai sutelkia dėmesį ir seka, gilinasi į įvykius. - Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems. - Motyvuotai apibūdina,

		vaidinimas, dailės darbelis.	ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	drabužiais, aplinkos daiktais. - Apibūdina girdėtus muzikos kūrinėlius. - Supranta, kad polkutė – linksma, lopšinė – švelni, liūliuojanti, maršas – smagus, smagu grojant žygiuoti ir pan. - Savarankiškai pasakoja matyto šokio siužetą. - Apžiūri ir aptaria spektaklių, vaidinimų dailės reprodukcijas, nuotraukas. - Pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, ką yra matęs, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt. - Argumentuotai išsako nuomonę apie žaistą muzikinį ratelį ar žaidimą.	palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbelį, vaidinimą. - Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinėlius. - Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka – tai gražu. - Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai tvarko, puošia grupės aplinką. - Gėrisi ir palankiai vertina tinkamą bendraamžių elgesį, džiaugiasi pats gavęs pagyrimų. - Piktinasi netinkamu elgesiu, išsako pastabas. - Kitiškai vertina savo ir kitų išvaizdą, pastebi, kada kiti netvarkingai ar nešvariai apsirengę, pagiria, atvirai išreiškia savo nepasitenkinimą ar susižavėjimą, pasako komplimentus. - Pastebi, kada mergaitės
--	--	------------------------------	---	--	--

					pasipuošia gražia suknele, plaukų segtukais, patinka pačiam tvarkingai ir gražiai rengtis, būti susišukavusiam. - Grožisi, išraiškingai apibūdina labiausiai į akis krentančias gamtos, aplinkos daiktų ir reiškinių bei kasdienio gyvenimo estetines ypatybes (pvz., „ryškios žvaigždės“, „sidabrinis šerkšnas“). - Supranta, kur sėdi žiūrovai ir savarankiškai užima jų vietą, parodo, kur vaidins aktoriai, žino, kada vaidinimas prasideda, o kada pasibaigia. - Apžiūrinėdamas dailės kūrinius apibūdina spalvas, medžiagas, išraišką.
MOKĖJIMAS MOKYTIS					
Skaičiavimas ir matavimas					
Vertybinė nuostata: nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas. Esminis gebėjimas: geba skaičiuoti daiktus, plyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.					

Skaičiavimas - Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). Matavimas - Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. - Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	Skaičiavimas - Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Matavimas - Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio r spalvos daiktą. - Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. - Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.	Skaičiavimas - Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. - Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. Matavimas - Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos raudonos, mėlynos, geltoos, žalios) daiktus. - Supranta, kad bokštas, kurio viršuje busdidesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. - Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, vienodi – skirtingi ir pan.	Skaičiavimas - Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. - Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). - Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o pimant po vieną – mažėja. - Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Matavimas - Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. - Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į	Skaičiavimas - Skaičiuoja bent iki 5. - Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: „Kiek iš viso?“, „Kiek daugiau?“, „Kiek mažiau?“ - Skaičiavimui vartoja kelintinius skaitvardžius. Matavimas - Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. - Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. - Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą ar dydį. - Surikiuoja daiktus ar žaislus nuo mažiausio iki didžiausio. - Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis,	Skaičiavimas - Skaičiuoja bent iki 10. - Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. - Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. - Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. - Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. - Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę. Matavimas - Skiria skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus
---	--	---	--	---	--

			daikto formą, dydį, spalvą. - Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. - Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. - Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. - Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. - Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu (naktį miega,	lengvesnis – sunkesnis. - Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. - Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku.	pagal dydį, spalvą arba formą. - Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). - Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. - Žino savaitės trukmę, jos dienų seką. - Apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus. - Pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.
--	--	--	--	---	---

			dieną būna darželyje). - Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.		
Tyrinėjimas Vertybinė nuostata: smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja. Esminis gebėjimas: aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.					
- Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragaut žaislus ir kitus daiktus. - Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).	- Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus (ima, judina, liečia, bando sudėti ar išardyti), rodo viesiems, ką pavyko padaryti. - Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	- Skaičiuoja, dėlioja tam tikra tvarka daiktu, bando padėti į vieą, savaip tvarkyt žaislus, padalija ką nors kitiems po lygiai, - Bando išardyti žaislą, pažiūrėti, kas yra viduje. - Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose.	- Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. - Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktais viena sprie kito ar ne ir pan.).	- Samprotauja apie daiktų naudojimą, bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus. - Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, pats bando (pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus). - Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, (pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna).	- Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. - Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). - Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. - Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria.

Problemų sprendimas

Vertybinė nuostata: nusiteikęs ieškoti išečių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas: atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

- Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais. Paima didesnę indelį ir kelis kartus kantriai bando įdėti jį į mažesnę. Nepavykus didesnę indelį padeda, paima mažesnę ir įdeda jį į kitą. - Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	- Pamatęs užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. - Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. Pavykus apsidžiaugia. - Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5-6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.	- Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats. Nepavykus prašo pagalbos.	- Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. - Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. - Supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	- Ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. (pvz. imasi kurti darbėlį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus tinkamai atlikti darbo, bando dar kartą). - Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą (pvz., pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį). - Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	- Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. (pvz., į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles). - Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes (pvz., pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį). - Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. - Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. - Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
--	---	--	---	---	--

Mokėjimas mokytis

Vertybinė nuostata: noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.

Esminis gebėjimas: mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

- Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. - Žiūrėdamas į besišypsančio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartoja garsus, judesius. - Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo.	- Juda spontaniškai ir turėdamas tikslą ką nors pasiekti, - Mėgsta kelis kartus iš eilės žiūrėti, klausyti to paties (dainelės, pasakos ir pan.). - Pastebėję suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, patys bando daryti taip pat.	- Daug kartų kartoja veiksmą, krykštaudamas, kai sulaukia rezultato. - Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. - Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. - Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	- Pasako, parodo, ką nori išmokti. - Patys žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. - Patinka dėlioti dėlionės ar statyti namus, bokštus, konstruoti, išardyti, sugriauti ir stebėti, kas atsitinka. - Stebi kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti. - Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	- Pasako, ko nori išmokti. - Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus. - Suaugusiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	- Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. - Klausinėja suaugusiųjų kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. - Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, patinka klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilius klausimus. - Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti. - Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
--	---	--	---	---	---

Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimą lopšelyje-darželyje: jam valgant, ruošiantis ilsėtis, einant į lauką ir žaidžiant lauko žaidimų aikštelėse, bendraujant, dalyvaujant ugdomojoje veikloje, įvairiuose renginiuose, sporto varžybose, kelionėse išvykose, žaidžiant.

Ugdymo(si) būdai taikomi lanksčiai, atsižvelgiant į vieno vaiko ir vaikų grupės poreikius, ugdymo situacijas, t.y. planuojami bei koreguojami „čia ir dabar“. Ugdymo(si) būdus bei metodus („ryto ratas“, žaidimas, eksperimentavimas, tyrinėjimas, informacijos paieška ir pritaikymas, projektas, edukacinė išvyka ir kt.) pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo turinį – planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą.

Ugdymo(si) priemonės – tikslingos, įvairios, veiksmingos, padedančios plėtoti ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinės, socialinės-emocinės, pažintinės, kūrybinės galias. Visos priemonės, žaislai, žaidimai, knygos ir kt. išdėstyti taip, kad būtų prieinami ir pasiekiami vaikams, skatintų jų žingeidumą, norą žaisti, veikti, tyrinėti...

Ikimokyklinio ugdymo(si) priemonės naudojamos: grupėje ir namuose, individualioje ir grupinėje vaikų veikloje, patalpoje (sporto, aktų salėse, Lego dacta kambaryje, maldos kambarėlyje, metodinės veiklos kabinete, logopedo kabinete) ir lauke (kieme, lauko žaidimų aikštelėse, pušyne ir kt.), savarankiškai ir pedagogo organizuotai vaikų veiklai. Priemonės atnaujinamos atsižvelgiant į ugdytinių poreikius, ikimokyklinio ugdymo(si) programą, grupės veiklos organizavimo modelį, kintant materialinėms, socialinėms, technologinėms sąlygoms visuomenėje.

Priemonės vaiko individualių galių plėtotei: nuotaikų kortelės; atsipalaidavimo žaislai (minkšti, siužetiniai); žaislai-galvosūkliai; statybinės detalės su sraigtais ir veržlėmis (medinės, plastmasinės, metalinės ir kt.), kaladėlės ir kaladės, teminiai jų rinkiniai, konstruktoriai, mozaikos, medinės, plastmasinės, kartoninės dėlionės (Puzzle ir kt.); užtiesalai, dėžės, krepšiai, pagalvėlės, kilimėliai, „ryto rato“ kilimas, vaikiška bižuterija (karoliai, segės, dirželiai), rūbai, skraistės, skirti persirenginėjimui, „puošimuisi“, vaidybai, kūrybiniams žaidimams; priemonės tapymui, piešimui, lipdymui, aplikacijai, kūrybiniams darbams (įvairių faktūrų, tekstūrų, spalvų kartonas ir popierius; įvairūs dažai: guašas, akvarelė, kreidelės, pastelė; klijai (PVA, sausi, universalūs, skirti akmenukams, karoliukams klijuoti); balta ir spalvota kreida; pilki ir spalvoti, akvareliniai pieštukai; įvairaus dydžio, pločio, storio teptukai; geliniai, blizgūs rašikliai, žirkklės, judančios akys, kanceliariniai peiliukai, pagaliukai, kempinės, voleliai; tušas, siūlai, formelių kirtikliai ir kt.); štapavimo, antspaudavimo priemonės, formelės; molbertai; kompiuteriniai žaislai, skatinantys vaiką išbandyti naują; švenčių atributika (popierinės girliandos, širdelės, kaukės, žaislai eglutei, konfeti ir kt.); veidrodžiai; nuotraukos, rėmeliai; sėdmaišiai; kamuoliukų baseinas; saugaus eismo ir elgesio kortelės, knygelės, žurnalai; popierius (kortelės, juostelės, lapeliai); atvirukai, vokai; plakatai, knygos vaikams (knygelės, žurnalai, vaikiškos enciklopedijos, dailės albumai ir kt.), žurnaliukų (pvz., „Penki“, „Žirniukas“, „Nykštukas“ ir kt.) vaikams prenumerata; raidynai; žodžių kortelės, stalo žaidimai su raidėmis, užrašais skirti kalbai ugdyti;

kubeliai, automobiliai ir kt. su užrašais; žymekliai knygoms; receptų knygos, telefonų knygos vaikų žaidimams; kompiuteris, kompiuterinės programos (pvz., programos, padedančios vaikui suvokti, kas yra šviesa, programos, skatinančios vaikus kurti muziką, modeliuoti daiktus, bandyti rašyti ir kt.), skaitmeninis nuotraukų rėmeliai, konstruktoriai, kūrybiniai, didaktiniai, stalo žaidimai, loto, lavinamosios sienų dekoracijos; indeliai burnos skalavimui, kaspiniai, skarelės, audeklo atraižos, skraistės, kantai šokiui; lankai, šokdynės, virvutės, kamuoliai, sviediniai, kėgliai, virvė, badmintonas; treniruokliai (batutas ir kt.), krepšinio lenta su lanku, krepšinio stovas, futbolo vartai; šiurkštūs, gruošli kilimėliai; šokliukai, sūpuoklės, sienelės, kopėtelės, laipynės, lindynės, kopimo sienelė, laipiojimo virvės, tilteliai, suoleliai ir jų komplektai įskaitant vaikų lauko žaidimų aikšteles; čiužiniai, įvairios minkštos porolono formos; kamuoliukų baseinas; parašiuotas; priemonės estafetėms, kliūtims; švilpukas; priemonės balansavimui ir koordinacijai; priemonės žymėjimui (kūgiai, lazdos, žymekliai, formos ir pan.), paspirtukai, rogutės ir kt.; pirštų, delnų, pėdų atspaudų darymo medžiagos (dažai, molis, smėlis ir kt.); kūno dažai; paveikslėliai, plakatai, knygelės, dėlionės, loto augimo ir sveikatos temomis; vaikams pritaikyti indai ir stalo įrankiai; priemonės varstymui, segiojimui, raišiojimui; kamuoliai, skirti šokuoti, suptis; supamieji žaislai; grūdinimosi priemonės (indai vandeniui ir kt.); riedantys žaislai (karučiai, automobiliai, traukiniai ir kt.) ir pan.

Priemonės vaiko santykių su kitais plėtotėi: paveikslėliai; dėlionės, stalo žaidimai, siužetiniai žaislai (lėlės, vežimėliai, baldai, indeliai, drabužiai,

įvairių profesijų atributai); automobiliai, automobiliniai garažai, trasos, plovyklos; buities ir kt. daiktai; žaidimai poromis, keliese (domino, loto, šaškės); širmelė ir kita įranga teatrui; pirštukų lėlės, lėlės marionetės, lėlės ant lazdelių ir kt.; apranga ir vaidybos atributika vaikams (skraistės, skrybėlės, bižuterija, karūnos ir kt.); muzikos instrumentai (molinukai, akmenukai, lazdelės, barškučiai, trikampiai, varpeliai, tambūrinai, žvangučiai, skudučiai, būgneliai, marakai, metalofonai, kanklės, akordeonas, pianinas, ritminiai mušamieji instrumentai ar savos gamybos instrumentai); muzikos centras arba garso grotuvas, būtiniausi įrašai (populiari, klasikinė, liaudies, vaikų ir kt. muzika); muzikos ženklų rinkiniai, muzikinės dėžutės, muzikiniai žaislai ir pan.; plakatai; rėmeliai paveikslėliams; pasakų, muzikos įrašai (kompaktiniai diskai, garso kasetės).

Priemonės mokėjimui mokytis: Lietuvos ir regiono žemėlapių; Lietuvos Respublikos vėliava (maža); gimtojo miesto herbas; vandenį geriantis popierius, žvakės; rašomoji, magnetinė lentos, lentynėlės, spintutės, dėžės, krepšiai žaislams, medžiagoms ir priemonėms; informaciniai leidiniai (knygos, plakatai, enciklopedijos, stalo žaidimai ir kt.); gyvūnų, augalų, gamtovaizdžių ir gamtos paminklų nuotraukos; skaičių, formų, dydžių, spalvų kortelės; priešingybių, priežasties-pasekmės, nuoseklumo, dalies ir visumos paveikslėliai, kortelės; smėlis, akmenukai, vanduo, gamtinė medžiaga; vazonai gėlėms, gėlių žemė, laistytuvai; didinamieji stiklai, žiūronai, mikroskopai, indai ir priemonės eksperimentavimui (magnetai, mėgintuvėliai, piltuvėliai, vamzdžiai, matuokliai,

pipetės, kempinės, vandenį sugeriančios medžiagos, indai bei priemonės žaidimui su smėliu ir vandeniu, muilo burbulai, žaislinės plunksnos ir kt.); smėlio dėžės; laikrodis, termometrai (vandens, oro, kūno šilumos), smėlio laikrodukai; įvairios ilgio matavimo priemonės, svirtinės svarstyklės; skaičiavimo pagaliukai, didaktinės skaičiavimo priemonės; erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros; pinigų pavyzdžiai; įvairūs ženklai; žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui, serijų dėliojimui; išardomieji ir sudedamieji žaislai, daiktų modeliai; aitvarai (popieriniai, plastmasiniai, medžiaginiai ir kt.) ir pan.; žmonių buities, profesijų atributai: įrankiai, rakandai (sodo įrankiai, namų tvarkymo priemonės, meistravimo įrankiai ir priemonės) magnetolos, fotoaparatai, telefonai, žibintuvėliai; techniniai žaislai (žybsintys, pypsintys; prisukami, inerciniai, elektriniai, t.y. su elementais); galvosūkių, labirintų; gamtos garsų įrašai, filmuota medžiaga; interaktyvios animacinės priemonės; šviesos stalas, planšetės ir pan.

Ugdymo turiniui įgyvendinti reikalingi baldai: vaikiški staliukai, kėdutės, lovytės, spintelės, komodos, siužetiniai baldeliai, nameliai, suoliukai, sekcijos ir kiti.

V. UGDYMO SI PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai „nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas“.

Mūsų įstaigoje ugdytiniai vertinami naudojant tris vertinimo tipus: **diagnostinį, formuojamąjį ir apibendrinamąjį**.

Diagnostinis vertinimas – tai vaikui pažinti ir pirmiesiems jo ugdymosi žingsniams ikimokyklinio ugdymo grupėje numatyti skirtas vaiko pasiekimų lygio vertinimas. Jis atliekamas tada, kai ikimokyklinio ugdymo auklėtojas pradeda dirbti su nauja grupe, kai į grupę ateina naujokas, kai išryškėja nauji ugdymosi poreikiai, siekiant pažinti vaikus ir numatyti artimiausius jų ugdymosi žingsnius.

Formuojamasis vertinimas – kasdienio vaiko ugdymosi situacijų stebėjimas, apmąstant kaip vaikas įsitraukia į veiklą, kaip elgiasi, kas kiekvienam iš jų sekasi, kur reikia pagalbos. Vaiko pasiekimas fiksuojamas bet kuriuo metu, kai pedagogas pastebi naujai atsiradusį ar patobulėjusį vaiko gebėjimą, kurį įrodo keli (3-4) jo veiklos ir jos rezultatų pavyzdžiai.

Apibendrinamasis vertinimas – tai vaiko ugdymosi pagal ikimokyklinio ugdymo(si) programos „Kybur vybur – mes visur“ dalį (vienerius metus) rezultatų įvertinimas. Jis daromas mokslo metų pabaigoje.

Vertinimas atliekamas vadovaujantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“,

įvertinant 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių.

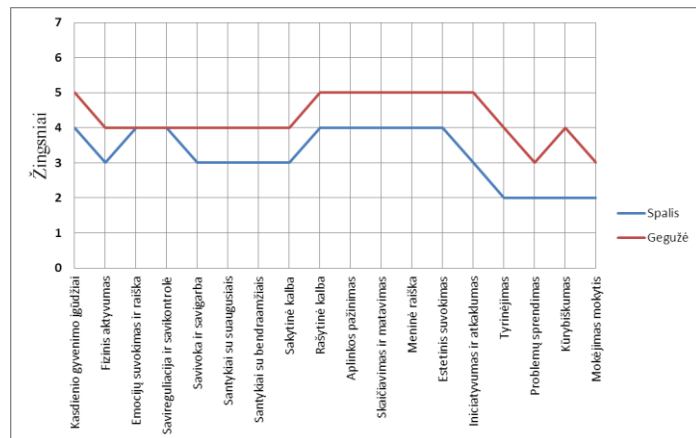
Vaiko pasiekimus vertina mokytojai (auklėtojas, meninio ugdymo pedagogas, logopedas).

Vertinimo būdai ir metodai:

- ❖ Nuolatinis vaiko stebėjimas,
- ❖ Pokalbis su tėvais,
- ❖ Pokalbis, diskusija su vaiku, vaiko pasakojimai,
- ❖ Vaiko darbėlių ir veiklos analizė,
- ❖ Garso ir vaizdo (nuotraukų, filmuotos medžiagos) įrašų analizė.

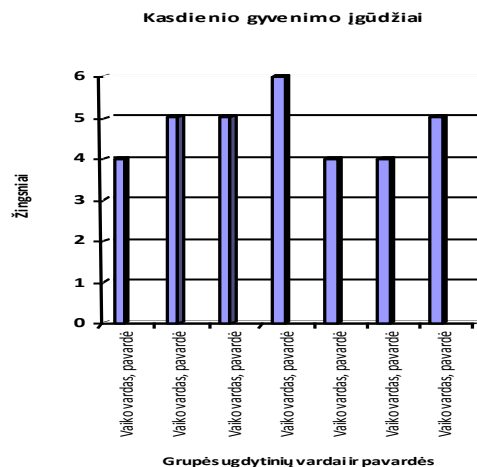
Surinkti duomenys apie vaikų ugdymosi pasiekimus analizuojami pasitelkiant diagramas. Individualiai vaiko pažangai analizuoti naudojamos linijinės diagramos. Pedagogai iš įvairių turimų duomenų nustato kiekvienoje ugdymosi srityje tą pasiekimų žingsnį, kurį pasiekė vaikas. Lape pažymėjus pasiektus žingsnius visose vaiko ugdymosi pasiekimų srityse yra braižoma linijinė diagrama (2 pavykslas).

2 pav. Vardenio pavardenio individualūs ugdymosi pasiekimai

Grupės vaikų ugdymosi pasiekimų analizei naudojamos stulpelinės diagramos. Kiekvienai ugdymosi sričiai braižoma atskira visos grupės ugdytinių pasiekimų diagrama. Joje akivaizdžiai matyti, kuriems vaikams itin sekasi ar nesiseka tam tikroje srityje (3 paveikslas).

3 pav. Grupės ugdytinių ugdymosi pasiekimai

Vaiko ugdymosi pasiekimai dokumentuojami ir kaupiami „Vaiko pasiekimų aplanke“. Į aplanką dedamas pedagogų vertinimas apie individualius vaiko ugdymosi pasiekimus, visų ugdymosi pasiekimų sričių įrodymai: pačių vaikų mintys, vaikų dailės ir kiti darbeliai, pedagogų atliktų stebėjimų apibendrinimai ir išvados, nuotraukos, filmuota medžiaga ir pan.

Vaiko individualūs pasiekimai aptariami su tėvais (globėjais) asmeniškai, esant poreikiui, bet ne rečiau kaip 2 kartus per metus. Pokalbiuose prireikus dalyvauja Vaiko gerovės komisijos atstovai, kiti specialistai, administracijos atstovai. Informacija apie ugdytinio vertinimą neviešinama. Apibendrinantys duomenys aptariami mokytojų tarybos posėdyje ir naudojami kryptingai ir tikslingai planuojant pedagogų veiklą, bendradarbiaujant su tėvais (globėjais).

Vaikų, turinčių kalbos ir kalbėjimo sutrikimų apibendrinantys duomenys aptariami Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

Ugdytinio pasiekimų vertinimas saugomas iki jam išeinant į mokyklą. Vaikui pereinant į priešmokyklinę grupę, auklėtojas jo pasiekimų vertinimą perduoda priešmokyklinio ugdymo pedagogui.

VI. LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Sudarė O. Mockevičienė. Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
2. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius, 1998.
3. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius, 1996.
4. Deveikis L. Vaiko teisės. Vilnius, 1997.
5. Gaižutis A. Vaikystė ir grožis. Kaunas, 1988.
6. Gučas A. Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas, 1990.
7. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas // Valstybės žinios, 2011, Nr. 71-3448.
8. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Klaipėda, 2014.
9. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Spausdino: UAB „Baltic Printing House“, 2015.
10. Jungtinių Tautų vaikų teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.
11. Lepeškienė V. Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius, 1996.
12. Lietuvos higienos norma HN 75:2010 „Įstaiga, vykdanči ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programą, bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ // Valstybės žinios, 2010, Nr. 50-2454.
13. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas // Valstybės žinios, 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr.: 38-1804.
14. Myers G. D. Psichologija. Kaunas, 2000.
15. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
16. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Kaunas: Šviesa, 2014.
17. Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa // Valstybės žinios, 2007, Nr. 19-740.
18. Saugėnienė N. Ugdymo programų planavimas ir realizavimas. Kaunas, 2004.
19. Szarkowicz D. Stebėjimas ir refleksija. Australija, 1993.
20. Šiaulių rajono Kuršėnų lopšelio-darželio „Buratinas“ strateginis švietimo planas 2014-2016 m., Kuršėnai, 2014.
21. Šiaulių r. Kuršėnų lopšelio-darželio „Buratinas“ nuostatai, Kuršėnai, 2012.
22. Švietimo aprūpinimo standartai // Valstybės žinios, 2011, Nr. 155-7373.
23. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija // Valstybės žinios, 2003, Nr. 52-2316.
24. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija // Valstybės žinios, 2013-12-30, Nr. 140-7095.
25. Žukauskienė R. Raidos psichologija. Vilnius, 1996.

PRITARTA

Šiaulių r. Kuršėnų lopšelio-darželio „Buratinas“ tarybos
2015 m. rugsėjo 8 d. posėdžio
protokoliniu nutarimu (protokolas Nr. 3)